

telesu, njihovo sestavo in delovanje, znati mora zdravila in njihov vpliv na bolnega človeka, učitelj vzgojitelj pa otroka in njegovo dušo in zdravila za njo, to je pripomočke pouka in vzgoje. Ko se zasledí vir kake laži, dobilo se bode potem tudi pripravno zdravilo. Večkrat prijazni opomini, pravočasna hvala in graja pri otrocih več opravijo, kakor pa surove besede ali celó šiba. Trmoglavosti in izmišljenostim nasproti skuša naj učitelj ljubeznivo a vstrajno učenca privedi do resnice in ubogljivosti. Nikdar naj pa učitelj učencem ne pripusti, da bi drug družega tožili, ker s tem bi netil sovraštvo med učenci, netil bi laži. Gotovo pa bi bilo izgubljeno mnogo dragega časa z nepotrebnim izpraševanjem in svarjenjem. Učitelj pa naj bode pred vsem sam lep vzgled mladini. Najmanjše, tudi tako zvane laži v sili otroci pri njem zapaziti ne smejo. Ako mali vprašajo neprilicne reči, naj jih presliši in pouk nadaljuje. Tù in tam priporočati je kaka prilicna povest, kajti „beseda gine, vzgled rine“.

Po tej poti si bomo pridobili ljubezen pri otrocih. Ako smo si pa pri njih pridobili ljubezen, bomo tudi ložeje pri mladini odpravljali in odpravili naj črneji madež — grdo laž.

—6—

Knjiga Slovenska

v

XIX. veku.

Ferdo Kočevar Žavčanin r. 1834 v Žavcu, gimnazijo zvršil v Celju, na Dunaju lotil se zdravilstva, zarad siromaštva podal se v Zagreb, služboval pri državnem računarstvu, l. 1876 obolel na duhu, v blaznici 11. okt. 1878 u. v Gradcu (Vid. Slov. Narod XI. št. 268. Sp. A. K. Cestnikov). Spiske svoje priobčeval je v

a) Novicah l. 1855: Vipota, kjer o koncu piše: „Resnično! krasen in bogat je naš slovenski dom, — toda žalibog! še malo poznan celó med rojaki, še manj od ptujcev. Nujmo tedaj po vsih okrajinah naše mile domovine nabirati zgodovinske čertice, da spravljamo na beli dan, kar je predolgo zanemarjeno bilo (str. 195)“. — L. 1856 iz Zagreba: Pesme in njih presoja. — L. 1857: Hrvatska in slovenska književnost. Franjo Jukić. O zadevah naše književnosti, vaj se izdaje lepoznanek list, nekaj v latinici, nekaj v cirilici, in vmes pravi: „Kar se naši književnosti od mnogo strani, tako rekši v zlo (!) piše, je to, da se misli, da je skor vsa v rokah našega duhovstva. Res je, da več ko polovica tega, kar se pri nas v letu piše, je od naših domoljubnih duhovnov pisano, in zopet več ko tri četertinke tega je duhovnega, pobožnega obsežka. Al to je pri nas na Slovenskem potreba, silna potreba. Initium sapientiae est timor domini. Naš narod hoče bukve imeti, ki jih brati zna in brati hoče. In to je najbolja, najtemeljitiya podlaga za razvitek naše književnosti, za napredek naše narodne omike . . . Gledé omike prostega naroda je slovenski poleg českega gotovo drugo pleme slovansko. Če smo tedaj ravno najmanjši, nismo zato tudi najzadnji; samo da bi naše duševne in materialne sile enakomerne bile naši volji za prosveto itd. (str. 146)!“ — L. 1858: O zadevi Vodnikovega spomenika. Za pokušnjo iz delca „Mlinarjev Janez“ itd. L. 1859: Naznanilo in ocena. L. 1860: Slovenske narodne potrebe: 1. zavednost narodnosti slovenske; 2. domoljubnost ali domorodstvo; 3. sloga; 4. bližanje književne slovenščine književni horvatosrbščini; 5. vpeljanje našega jezika v šole sploh, v urede ali kancelije, v cerkev in društveno življenje. L. 1861: O zadevi slovenskega političnega časopisja. Jugoslavenska akademija. O stenografii. L. 1868: Narodne pesmi iz St. Vrazove zbirke na pr. Bernekarjev grad (vid. Poženčan. Vodnikov Spom. 315), sv. Marjeta, sv. Jurij orožnik itd. (Jezičnik XVI).

Predlog Matici slovenskej na blagohotni prevdarek v nabiranje narodnega literarnega blaga itd. L. 1870: Medved in dren. Po narodnej basni sp. Ferdo Kočevar.

b) Mlinarjev Janez slovenski junak ali vplemitenje Teharčanov. Spisal po narodni pripovedki iz srede petnajstega stoletja F. Kočevar. V Zagrebu 1859. 8. 129. Nat. K. Albrecht. Predgovor se pričinja: „V povabilu na naročbu tega mojega delca sâm spomenul, da kar sâm spisal, sam po svoji celi zmožnosti spisal . . . Kar se jezika tiče, bo svaki čestitih čitateljev koj na prvi pogled zapazil, da nisâm se držal ne železnih pravil ne izključive slovenščine, to je, jezika, kateri se dan današnji sploh v slovenskih knjigah rabi; ampak, da sâm se v slovstvenih odlikah, i sêm ter tje tudi v poedinih izrazih hrvatsko-srbskomu poreklu bližal, al to vendar tudi sâm toliko, da razumljivost moje besede bo vsakomu Slovencu lahka, kter se je le malo čez prag svoje hiše po svetu ogledal. Ako bi se pa vendar kdo na čim spotikal, naj se v naših časopisih zoper mene oglasi, odgovor bo dobil, kolikor toliko zadostiven itd“. — To se je zgodilo, kajti v Glasniku l. 1859. II. str. 50 — 57 ga je M. Kračmanov obdelal bil tako, da je F. Kočevarju popolnoma bilo „zadostivno“!

c) V Glasnik jel je dopisovati l. 1859 iz Zagreba; večih razprav nekaj priobčil je še le l. 1866: Značaji iz življenja našega naroda. I. Butelj-Matevž; l. 1867 — 68: Pomenki o naših literarnih zadevah: 1. Slovstvo; 2. jezik; 3. pisava; 4. korenike. Narodna pesem v okolici Zagrebski. Kaj se po svetu godi. Iz St. Vrazovega rokopisa, največ po zbirki Poženčanovi itd.

d) Slov. Gospodar v Mariboru l. 1868: Stanko Vrazova literarna zapuščina. Poroča F. Kočevar (. 21. 22). Naše narodne pesmi (l. 28 — 50).

e) Slov. Narod l. 1869: Narodopisne slike iz življenja našega naroda. Razgovori. Hrvatski korteš. L. 1870: Jezikoslovna razmišljanja. 1. Vzhodna slovenščina. 2. Polvokal. III. Glas. Kupčija na Hrvaškem. Matica Ilirska v Zagrebu. Slovenci na Hrvaškem. L. 1873: Slovensk dolžni list iz l. 1613. L. 1875: Manifest cesarice Marije Terezije od l. 1766. Slovenska bibliografična rariteta (Vramecz).

f) Koledarček družbe sv. Mohora l. 1871: Slovenski kmečki koledar. Vremenski. O pridelkih in o letini. Koledar gospodarskih opravil. L. 1873: Narodno gospodarstvo na Hrvaškem.

g) Zora l. 1872: Slovenska zvezdna imena.

h) Kupčija in obrtnija. Denar in blago. Slovenskemu ljudstvu v poduk spisal Ferdo Kočevar. Slov. Večernice 1872. 8. 215. Nat. tiskarna družbe sv. Mohora. — „Nazadnje še eno besedo strokovnjakom, pravi pisatelj v predgovoru. Za nje ta knjiga ni pisana . . . Prvo, kar sem hotel doseči, bilo je to, da je ta knjiga tudi prostemu možu umljiva. Umljivosti sem tedaj moral stilištične žrtve prinašati, da siravno ne rad. Splošno umljiv biti, to je zlasti v takih predmetih težavno, ki do sedaj še niso bili pod slovenskim peresom, ampak za ktere se je moralo, kakor za predmet te knjige po celini orati. Tisti, ki bo za menoj oral, bo našel saj nekaj razrahljano zemljišče, ter bo mogel marsiktero stvar bolj gladko, bolj jasno povedati in opisati, kakor sem to jaz mogel. Strokovnjaki! izvolite to v poštev vzeti, preden sodite“.

Janko P. (Pukmeister) **Vijanski** r. 20. jun. 1837 v Vinjah pri Novi Cerkvi, učil se v Celju, Mariboru, gozdarstva v Mariabrunnu pri Beču, služboval na Vrhniki, u. 23. maja 1862 na Laškem (Tüfler). Dopisoval je v

1. Novice na pr. l. 1857: Zmešnjava jezika. Smešna in žalostna. Zarotena močirnost. Etimologične drobtinice. Lakomni kmet. Gorica in nektare pravlice. Serca sile (Pesem iz Celjske Slovenije). Rebri v Gornjem gradu na Štirnškem. Nekaj o Rojenicah. Kako se Turki kopajo. Kako se ljudje pozdravljajo. L. 1858: Kako Slovenci

kruh čislajo. Čudna lipa (Povest). Še nekaj o Rojenicah. Skalska dolina na Štajerskem. Narodna pravlica. L. 1859: Solčavske planine na Štajerskem. O gojzdnem črvu. Najljubše godbe cara Petra Velikega. Gradišče. L. 1860: Terpežnost lesa, sp. Janko Vijanski, gojzdnarski akademikar. Kadaj derva največ gorkote dajo. L. 1861: Naročevanje na slov. zabavnik itd.

2. Slov. Prijatelj l. 1857: Slepí brat. 3. Glasnik l. 1858 — 1860: Dopisov mnogo iz Valenja na Štírskem in največ iz Mariabrunna, sploh o narodnih rečeh napr.: O Miklavževem večeru, Božiču, Otepnici itd. Drobtinice: Carja katún. O Skuli. Bajeslovne črtice. O kačah. Nedolžna ljubezen. Narodne pripovedke. Slovenske narodne vganjke. Vitanjske razvaline na Štírskem itd.

4. Danica l. 1857 št. 30: Oče naš (Legenda za nemškím). 5. Vodnikov Spomenik l. 1859: Zgodovinski odlomek. Pesmi: Serdce vtolaženo. Moja uteha, ki bodi na primer:

Pod košatim drevjem hódím
Kamor tira me sprehod,
In še dalje v mislih blodím,
Dokler ne zapré se pot.

Grenko zdi se mi življenje
Kadar premišljujem svet,
Nja veselje so le senje
In nja up le kratek cvet!

Moja lica so še mlade
Pa vže nosí mí obraz
Žalost, često v tugo pade
Serdce, zvene lica kras!

Dve le mislim si besede,
Kdar iz sveta sem iztert,
Kdar na tihem zla vrag prede,
Pride mi na misel: Smert.

V tej pa up mi še ostane,
Zadnji, ki se nam podá;
Kdar mi sklé po sêrdu rane,
Se obernem na — Bogá! —

6) Nanos. Slovenski zabávník za l. 1862. Izdal Janko P. Vijanski. V Ljubljani 1862. 16. 294. Nat. J. R. Milic. Obseg: Janko in Minka. Povest sp. J. K. — Zadovoljnost; Stanovitnost. Pes. Hor. posl. T. L. — Slov. legende. Rodovitnost in urno razširjanje rastlin. Smert ajduka. Narodne zagonetke. Zap. L. M. (Molj) Podgoriški. — Kratki obris ženitvanskih šeg Laškega okrožja. Ančika. Noveleta. Pesem od hlač. Zap. J. J-k-č. — Pesmi. Prašanje. Zvezdice. Kralj Matjaš. Sonetna trojica. Zl. J. Pajk. — Govor gospé ničle do svojih hčer 1, 2, 3, 4, 5, 6, 7, 8, 9 pred polnočjo novega leta 1861. Sp. E. Nožarjev. — Čarovnik. Previdnost Božja. Mladeneč na razpotji. Sp. A. Okiški. — Gradišče. Zap. J. Ogradi. — Teihoskopija. Iz Ilijad. Posl. J. Ljubič. — Pesmi. Iz nekdanje celjske Slavije: Sladka misel. Prepozno. Na gori. Prošnjá o slovesu. — Narodna pripoved o vranu. Nekaj o Žuber-Jožu. Basni. Zakaj je prav in koristno za omiko maternege jezika skerbeti. Kako moramo pisati, da bo to, kar pišemo, narodu kaj koristilo. J. P. V. — Taman. Iz rus. M. P. — Strast in krepost. Veselica v dveh djanjih. Sp. Anton Kos Cestnikov. — J. Vijanski kaže v predgovoru: Slovenci! „Za slovstvo kterege koli národa so bili zabávníki od nekadaj velike cene in važnosti . . . Spisi v tej prvi knjigi so večjidel le od naših marljivih in nadepolnih mladih pisateljev, in torej, rekel bi, le poskušnje. Zató naj se ne tehtajo na tehtnici, na kateri se sicer dela naših starejih in izverstnejih pisateljev tehtajo in méríjo itd.“

Novice 1862 str. 191 naznanjajo prezgodnjo smrt nadepolnega Vijanskega. Pripravljal se je vrli domoljub ravno na izdanje drugega tečaja „Nanosa“, ko ga je nemila smrt prehitela . . . In str. 215 je pesnik Š. zapel v imenu ujevovih prijatlov

V spomin J. P. Vijanskemu.

Komu se je sodba razodela,
 Ki odloči bitju čas?
 Kdo pregleda čudne Božje dela,
 In namen, ki vodi nas?
 Tukaj smrt je sinka pokosila,
 V tem, ko starček še živi,
 Tam na grobu joka mati mila,
 V katerem njena hčerka spi.

Tudi mi stojimo na gomili,
 Solzno naše je okó,
 Ker od nas rojak predragi, mili,
 Vzel na veke je slovó.
 V zlati dobi svojega življenja
 Je usahnil žile vir.
 Bratec! Tvoj'ga konc je hrepenenja,
 Tvoj'mu srcu dan je mir.

Janko dragi! vsake od težave
 V jami mirno se spočí,
 Z raja blagoslovljaj sine Slave,
 Ki te pozabila ni.
 Kjer žaluje zdaj slovenska Vila,
 Bode roso jutrnó
 V kratkem roža na Tvoj grob cedila,
 Kakti solzo žalostno!

Janez Parapat r. 9. dec. 1838 v Ljubljani, svečenik 1864, služboval pri Stari Cerkvi na Kočevskem, v Semiču, Podbrezju, na Vranji Peči, župnik u. 7. april. 1879 v Zagradcu na Dolenjskem. Pisariti jel je v

a) Glasnik p. l. 1862: Lokava. Listek iz potne torbice. Večer v Benetkah. L. 1863: Deček in cvetlica. Postiljonska (Pesem). L. 1864: Gospa Sreča in gospod Denar. Teta Holofernes in njen zet (Andaluška pravljica Caballerova). Na primer bodi:

Deček in cvetlica.

1. Deček veselo Skače po trati, Cvetko zagleda Krasno tam stati.	2. „Kaj pa tu delaš, Rožica bela? Pojdi mar k meni, Meni boš cvela.“	3. „Deček prezali, Pust' me živeti; Če me utrgaš, Moram umreti.“
4. „Meni na prsih Bodeš ležala, Z mojimi lasci Nježno igrala.“	5. „Toliko rožic Vidiš krog mene, Drugo si zberi S trate zelene.“	6. „Lepše nobene Ni po livadi, Ki mi cvetejo V ljubi pomladi.“
	7. Prazne so prošnje Rožice zale: Dečkove roke Smrt so ji dale.	

b) Cvetje ima posebej: Družina Alvaredova. Povest iz kmečkega življenja. Spisal Fernan Caballero. Iz španskega poslovenil Janez Parapat. V Celovcu 1864. 12. 163. Zal. vredn. Glasnik. Nat. Blaznik.

c) Večernice Mohorjeve družbe l. 1864: Cerkev sv. Križa pri Belaku. L. 1865: Cerkve prvih kristjanov. L. 1867: Poslednja tolažba. V spanščini sp. F. Caballero.

d) Letopis Slov. Matice l. 1868: Spominska svetinja kranjskih stanov iz l. 1600, in Ltps. 1869. I: Svetinja l. 1790. — Cesar Leopold I. v Ljubljani. — L. 1869. II. Svetinje škofov ljubljanskih. O kmečkih puntih sploh in o upor 1573. l. posebej. — L. 1870: Letopis mesta Kranjskega (788—1870). — L. 1871: Turški boji v XV. in XVI. veku s posebnim ozirom na Slovence (str. 1—159, tudi posebej, vid. Zora I. str. 13). — L. 1872—73: Doneski k zgodovini Kranjskih mest. Doneski k zgodovini samostana Velesovskega. — L. 1874: Doneski k zgod. Kranj. mest. Regeste iz doslej še

ne natisnenih, Kranjsko zgodovino zadevajočih rokopisov. — L. 1876: Doneski itd. — Numismatični spominki iz l. 1848. in 1849. Priobčil Janez Parapat.

e) Besednik največ iz španščine na pr. l. 1869: Janez soldat. Najboljše krščansko delo. Kasilda. Janez Vsegadost in smrt. Verne duše. L. 1870: Prilike o Bonaventure: 1. Gadji lovec. 2. Papežev izpovedanec. L. 1871: Prihod Turkov v Evropo n na slovensko zemljo. Razmišljeni Juri. O petelinčeku. Povabljeni gost. L. 1873: Ofero (Španjolska legenda).

f) Koledar družbe sv. Mohorja l. 1870: Bitva pri Sisku.

g) Slov. Narod l. 1870: O naučnem slovníku v mali obliki. L. 1873: Historično-geografično društvo itd.

h) Zora l. 1872: Na Dobraču. Žiga Herberstein v Moskvi. L. 1873: Dva umetnika. O španjolskem gledišču. — Vestnik I: Gospodje Višnjagorski. L. 1875 II: Slovenščina v Kočevskem narečju. L. 1875. III: Kritika. Opis jugoslavenskih novaca, Prof. Sime Ljubića . . u Zagrebu 1875. IV. D. Albrecht.

i) Slovenec l. 1873: Hohenwarti. L. 1874: Furlanski arhivi in naša zgodovina. Ahasver ali večni Jud.

k) Danica l. 1874: O staro-loški fari. Zgodovinska črtica, kjer proti koncu pravi: „Vender bi se našlo še to in uno v arhivih župnih, le preiskavati jih je treba in potem naznanjati, karkoli se najde zgodovinsko zanimivega v njih, da dobimo tedaj vsaj kolikoršno tolikošno cerkveno povestnico Kranjsko. Ali bode vsa naša vednost v cerkveni zgodovini vedno le to, kar nam daje v opombah na zadnjih stranéh „Catalogus Cleri!“ (str. 303). L. 1875: Sveto leto na svetinjah. — Razun tega je vravnal ali sestavil več molitvenih knjig na pr.: Molitvene bukvice za pobožno mladost. — Steza v sveti raj. — Zvonček nebeški. — Dušni vodnik v srečno večnost, mašne molitvene bukve za bogoljubne odraščene ljudi, kateri želé v duhu in v resnici Boga častiti, spisal J. Parapat, župnik (Vid. Priloga k Slovencu . . H. Ničman). — V „Matici Slov.“ hrani se rokopis njegov: Pregovori in reki. I. zv. različnih v abecednem redu, II. zv. vremenskih posebej. — Sicer glej „Slov. Narod“ (1879 št. 85).

O troških in dohodkih na šolskem vrtu.

Deželni šolski svèt izdal je naredbo, v kateri določuje, kedo naj krije troške ob vzdrževanju šolskega vrta in kedo naj razpolaga o dohodkih šolskega vrta. Uvod te naredbe slove, da je naredba izdana na moj predlog. Po naključji zvedel sem o dosedaj mi neznaní naredbi, ker me je opozoril na njo prijatelj učitelj, kateri mi je povedal, da jo je priobčil tukajšnji nemški šolski list, ki porabi ob enem priliko, udrihati po meni. Odločno zanikavam, da bi hotel z imenovanim listom polemizovati, ampak prijavití hočem te vrste le zaradi tega, da preprečim hujskanje, ki je proti meni naperjeno.

Uvod imenovane naredbe slove: Kmetijski potovalni učitelj Pirc je v svojem letnem poročilu o šolskih vrtih poudarjal potrebo, urediti pravne razmere gledé užitka od šolskih vrtov.

Gledé tega oménjam, da sem jaz v letnem poročilu svojem za l. 1886/7. trdil, da ovira razvoj šolskih vrtov na Kranjskem med drugim tudi nejasna pravna razmera, kedo naj šolski vrt vzdržuje in čegavi naj so dohodki njegovi. K sklepu tega poročila sem stavil med drugim tudi predlog: Pravne razmere o užitku dohodkov iz šolskega vrta in o troških vzdržavanja šolskih vrtov naj se uredé.

To je vse; v resnici krivični način izvršitve mojega predloga pa nisem jaz zakrivil.